

vergelijke hiermee de afbeelding op de schaal van Euphronios (500 v. Chr.) in het museum van Kleinkunst te München.

Met deze tekening nemen wij voorlopig afscheid van Charles Eyck en zeggen hem hartelijk dank voor zijn prettige medewerking. Eyck vond het prachtig, dat het volgend jaar een der jongere schilders aan de beurt kwam. Wij zullen U deze in januari voorstellen.

MEDEWERKING GEVRAAGD

Enkele amateur-archeologen hebben het initiatief genomen in het voorjaar 1963 te Hoensbroek een tentoonstelling in te richten over het leven van onze voorouders, ook uit het verre verleden, onder de titel „Wie waren wij?” en vragen Uw medewerking. Zij doen een beroep op degenen, die in het bezit zijn van voorwerpen uit de vroege- en prehistorische kulturen van Limburg. Men kan zich schriftelijk wenden tot de secretaris, de heer P. H. J. van den Brink, Willemsstraat 22 te Hoensbroek of telefonisch tot de voorzitter, Ir. W. J. van Riel (04448 - 1262).

NIEUWE LEDEN

J. D. Brada, Papenweg 98 a, Mheer. — Mej. W. Brabander, Glacisweg 17, Maastricht. — A. Banens t.a.v. „Heerlijkheid Geul”, Schneidersberg, Geulle. — Dr. J. A. Bigoot, Graetheidelaan 1, Geleen. — M. v. d. Putten, Prinses Margrietstraat 4, Meerssen. — Mej. J. Holman, Waldeck Pymontstraat 18, Maastricht. — Mej. M. van Ganswinkel, Akers.eenweg 88, Heer. — Drs. P. H. M. Evers, Louisa-pension, Roermond. — Mej. T. Schreurs, Heerlenersteenweg 25, Kerkrade (W.). — Mej. L. Verlegh, Bergstraat 3, Heerlen. — Drs. J. H. H. Storms, St-Christoffelstraat 7, Roermond. — S. Fraats, Meerssenerweg 37, Limmel. — H. Muermans, Strickestraat 9, Hees (P. Veltwezel), België. — Mej. van Wessem, Kampweg 9, Gronsveld. — W. P. Mantel, Hogeweg 4, Bennekom. — J. Bemelmans, h.d.s., Burg. Savelberglaan 20, Kerkrade.

VERSLAG VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op 7 november 1962.

Na de opening herdenkt de voorzitter Br. Bernardus uit Maastricht, die vrij onverwacht op zaterdag 3 nov. in de leeftijd van 82 jaar is overleden. Br. Bernardus die als botanicus goed stond aangeschreven, kwam vroeger

vaak op onze vergaderingen, maar de laatste jaren kon hij niet meer. Hij vond het zelf erg jammer en wij ook. Deze eenvoudige man stond altijd klaar om anderen te helpen, maar voor zich zelf verlangde hij niets. Zijn heengaan is voor ons een groot verlies. Hij ruste in vrede.

Het museum heet van Br. Arnoud (Heerlen) twee vissen ontvangen, nl. de driedoornige stekelbaars, *Gasterosteus aculeatus* L. f. *leirus* d.i. de beek- of zoetwatervorm (Heerlen, 17-7-1962) en de eieren en pas uitgekomen diertjes van de rivierdonderpad, *Cottus gobio* L. De eieren waren afkomstig uit de Gulp bij Pesaken (2-5-1962).

De heer Stals (Stramproy) schrijft ons, dat hij de adder heeft waargenomen op de weg naar het station Vlodrop en de gladde slang bij de overweg aan het station. Verder vraagt hij, hoe het komt, dat er in de streek van Vlodrop zo weinig hazelwormen meer voorkomen, terwijl deze hagedissen vijf jaar geleden daar nog zeer talrijk waren.

De heer Poot heeft eikelboorders (gen. *Balaninus*) meegebracht en vertelt het een en ander van deze kevers. Zij worden gekenmerkt door een bijzonder lange snuit, die bij de wijfjes ongeveer even lang is als het gehele lichaam. Bij de mannetjes zijn de sprieten meer in het midden of dicht bij de top ingeplant, daar deze niet hoeven te boren. De ♀♀ van de 10 inlandse soorten leggen de eitjes in de onrijpe vruchten van napjesdragers als eiken, hazelaars enz. of wel in door vliesvleugeligen veroorzaakte gallen op eike- en wilgebladeren; een enkele soort leeft vooral op de berk. Met de lange dunne snuit wordt een gaatje in de jonge vruchten of gallen geboord, waarna het ei gelegd en naar binnen geschoven wordt. Het zijn levendige dagdieren, die zich bij verontrusting onmiddellijk laten vallen. Als de larven volwassen zijn, kruipen zij in de grond om te verpoppen.

De inlandse soorten zijn: *B. salaninus pellitus* Boh. op eiken (zeer zeldzaam); *B. venosus* Grav. (verbreed); *B. villosus* F. op eiken in de gallen van *Teras terminalis*; verschijnt in juli, niet zeldzaam; *B. nucum* L. op hazelaars, vrij zeldzaam, doch algemeen rond Maastricht; *B. glandium* Marsh. op eiken, vrij algemeen; *B. cerasorum* Hrbst. op berken, niet zeldzaam; *B. rubidus* Gylh. op berken, verbreed; *B. crux* F. op wilgen uit een gal algemeen; *B. salicivorus* Payk op wilgen; legt eitjes (1 of 2) in bladgallen van

bladwesp, verdringt de larve er van; *B. pyrrhoceras* Marsh. in Cynipiden-gallen, vrij algemeen.

De heer **Marquet** houdt een pleidooi voor het bouwen van goede zuiveringsinstallaties voor het riool- en afvalwater; alleen biologische zuivering dient te worden toegepast. De heer **Buddenberg** zag in de derde week van augustus op het IJsselmeer bij de Mirdumerklip een enorm aantal (1500 tot 2000) wilde zwanen en ongeveer 200 lepelaars.

Dan houdt Dr. **Schulte** zijn aangekondigde voordracht over „Brieven van Eugène Dubois aan Ernst Haeckel over afstamming”. „Dank zij de vriendelijke medewerking van den Heer Dr. G. U s c h m a n n te Jena was het mij mogelijk de beschikking te krijgen over een aantal brieven van Eug. Dubois aan Haeckel, waarvan het origineel aanwezig is in het Haeckel-Haus in de bovengenoemde stad, alwaar Haeckel een groot deel van zijn leven heeft doorgebracht.

Deze correspondentie uit de jaren 1895 tot 1908 bestaat uit 33 photocopies en laat zich gevoegelijk in twee gedeelten verdelen. Het zijn een aantal afzonderlijke brieven bij de een of andere gelegenheid geschreven door Dubois, hetzij motu proprio of als antwoord aan Haeckel. Het tweede gedeelte omvat 11 bladz. en behelst een vrij uitvoerige levensschets van Dubois, een autobiographie of curriculum vitae; deze schets zou als basis dienen voor een door Haeckel ingediend voorstel om aan Dubois een *eredoctoraat* te verlenen vanwege de universiteit te Jena. Dit verzoek werd evenwel afgewezen. Fürbringer uit A'dam had ook medegewerkt; maar het mocht niet baten. Dubois antwoordde aan Haeckel op 22.2.96, dat hem deze afwijzing door de „meest sympathieke” der universiteiten leed had gedaan en dat de reden van deze weigering wel zou liggen in de nog steeds voortdurende strijd voor „de goede zaak” (de afstammingsleer).

Enkele woorden over deze brieven als geheel, die geschreven zijn (schrijfmachines ontbraken gelukkig nog) in het zeer verzorgde schrift van Dubois, dat tot in de laatste jaren zo bleef. Het zijn voor de geïnteresseerde als het ware „Mémoires d'outre-tombe” (Chateaubriand); zij zijn zeer belangrijk voor de kennis van de persoonlijkheid van Dubois, van zijn opvattingen aangaande afstamming en de plaats van de *Pithecanthropus* (volgens hem). Hij geeft blijk van

een warme verering voor Haeckel, wiens brieven aan Dubois helaas niet konden worden achterhaald; doch het is niet moeilijk deze te reconstrueren op grond van Dubois' brieven en omdat Haeckel zich in andere geschriften voldoende heeft getekend.

In zijn eerste brief van 24.12.95, geschreven na zijn reizen „für den *Pithecanthropus*”, dankt Dubois hartelijk voor Haeckel's gunstige invloed op hem, met name door middel van diens „Schöpfungsgeschichte”, een boek, dat eindigt met een loflied op de monistische filosofie... Dubois had daarvan al 20 jaar geleden een tweede-hands exemplaar gekocht en zorgvuldig bewaard na bestudering ervan; het boek had een diepe indruk op hem gemaakt. Helaas, zo schrijft hij, ontbreekt Uw photo erin. Over de *Pithecanthropus* zegt hij: „Eine Uebergangsform” en even later in die brief: „U e b e r g a n g s f o r m und S t a m m f o r m des Menschen”. Hij merkt ook op, dat C u n n i n g h a m het schedeldak als menselijk opvatte, die, gelijk men weet, in het gelijk is gesteld door de vondsten van later.

Gelijk men ook weet, ging Dubois later over tot de opvatting van een *Gibbon*-achtig wezen (*Hyllobates*), doch de *Pithecanthropus* heeft zich ontpopt als een menselijk wezen, evenals de *Sinanthropus*. Dubois kreeg dus ongelijk in de heftige strijd tegen van Koenigswald, die ik van nabij kon meemaken. Het is in het algemeen niet mogelijk op grond van één vondst een oordeel te vormen. „De individu nulla scientia”. — Dubois schrijft ook nog in die brief, dat hij in zijn jeugd al in de St. Pietersberg fossielen verzamelde en nadacht over tussenvormen.

Een andere brief van Dubois is gewijd aan Thomas Huxley, ook een paladijn, die juist op de dag stierf, waarop Dubois scheep ging te Batavia. Deze brief eindigt met de wens, dat de „continentale Huxley” nog lang, zeer lang behouden moge blijven. Bedoeld is uiteraard de geadresseerde zelf.

Het zou boeiend zijn nog iets te vermelden van Dubois' eigen levensschets, over zijn strijd ten einde zijn plan te kunnen uitvoeren om op de Gr. Soenda-eilanden onderzoekingen te doen; hij heeft taai volgehouden en is geslaagd, al was hij minder gelukkig met zijn interpretatie van de vondsten. Hij slaagde in weerwil van belemmeringen als ziekte van zich zelf en van medewerkers.

Na de bespreking van de brieven laat Dr. Schulte nog eens zijn gedachten gaan over het evolutievraagstuk. Wij mogen niet verder gaan dan te zeggen, dat de evolutie een hypothese is, althans zeker wat betreft de macro-evolutie en dus ook wat betreft het ontstaan van de mens. Haeckel kon zich kwaad maken over het „ignoramus en ignorabimus” (wij weten het niet en zullen het niet weten) van Emile Du Bois-Reymond en noemde dit zelfs hoovaardig. Het „kwaad worden” over het feit, dat iemand nog kan twifelen aan de zekerheid van de evolutie, komt ook nog in onze dagen voor, zoals spr. door een recent voorbeeld kon aantonen. Zeer belangrijk noemde hij de vondst van Fontécha-vade (Charente) door Mlle Henri Martin in 1947. De hier gevonden schedel heeft duidelijk een „sapiens” karakter en ligt in de lijn, die voert naar de *Homo sapiens*. De Neandertaler, Sinanthropus enz. zijn zijlijnen. Dr. Schulte is niet pessimistisch wat betreft het vraagstuk van de afstamming van de mens, dus hier geen „ignorabimus”.

Na deze interessante voordracht werden nog enige vragen gesteld, die door de spreker werden beantwoord en met een hartelijk woord van dank sloot de voorzitter de vergadering, de hoop uitsprekend, dat Dr. Schulte nog eens zou terug komen.

te Heerlen op 14 november 1962

De Heer Bult heeft enige gegevens over de vogeltrek 1962, die enkele weken later was dan normaal. Door M e j. B l a n k e v o o r t zijn de gegevens over de trek van kraanvogels in het volgende staatje gerangschikt. Hierin zijn ook mededelingen opgenomen van jeugdige luisteraars naar de uitzendingen van de Regionale Omroep Zuid.

Kraanvogeltrek 1962. Gegevens verzameld door de Vogelbeschermingswacht Limburg.

20 mrt	Heerlen	J. Coonen	—	96 ex.
	Ubachsberg	F. Schaakxs	12,45 u.	60
28 mrt.	Ransdalerveld	H. Schaakxs	17.00	8
	(op de grond)			
28 sept.	Rimburg	Mevr. Zitzen	18.00	2
3 oct.	Ubachsberg	J. Monsuwe	15.30	3
4 oct.	Ubachsberg	J. Monsuwe	17.15	6
6 oct.	Ubachsberg	J. Monsuwe	nam.	1
8 oct.	Schinnen	de Veen	12.20	12
14 oct.	Maastricht	v. Nieuwenhoven	11.30.	4

15 oct.	Wehr	Limb. Dagblad	—	70
	Schinnen	de Veen	8.30	12
16 oct.	Monschau	de Veen	15.15	25
19 oct.	Maastricht	Bastiaans	9.30	30
25 oct.	Vaesrade	de Veen	11.30	—
23 oct.	Heerlerheide	C. Fijnaut & Yv. Reynders	16.20	60
1 nov.	Bocholtz	H. Finken	23.00	—
5 nov.	St. Geertruid	G. Brouwers	—	180
6 nov.	Schaesberg	v. Noorden	nacht.	—
	Heerlen	Mevr. de Haan	13.15	20
7 nov.	Eygelshoven	Zr. Christina	14.00	—
	Kaalheide	T. Laeven	14.30	150

Een zeer late waarneming was die van een nachtzwaluw op 28 Oct. in de Peel. Ook was er een waarneming van een waterral, die tijdens de trek verongelukt was, vermoedelijk door tegen de draden van de hoogspanning te vliegen. Tenslotte besprak de heer Bult uitvoerig de ontwikkeling van een vogelei. Bij een vogel zijn alle eieren als kiem direct al in de eierstok aanwezig. Tijdens de voortplantingsperiode ontwikkelen zich van deze enige. Dit aantal is afhankelijk van de vogelsoort. De dooier begint te groeien, wordt omgeven door eiwit, de eivliezen worden gevormd en tenslotte ontstaat de schaal. Deze wordt door een substantie, welke van de gal afkomstig is, gekleurd; vaak is er nog een tweede kleurstof, welke van het bloed afkomstig is. Deze laatste kleurstof wordt zeer oppervlakkig aangebracht en is dan ook afwasbaar. Een vogel „telt” de eieren in het nest door een tastzintuig, dat in de buik zetelt. Neemt men een ei weg, dan wordt het dier geprikkeld om er een ei bij te leggen.

Dr. Dijkstra deelt mede, dat er in de omgeving van het A.M.F. gebouw te Heerlen sedert enige maanden een torenkraai voorkomt, die sterk in kleur afwijkt en wel enigszins aan een bontekraai doet denken. De wangen en het bovenste gedeelte van de vleugels zijn grijs van kleur. Het dier is gepaard met een normaal getekende torenkraai.

Br. Arnoud heeft Zeepkruid, *Saponaria officinalis* gevonden bij Benzenrade. De naam zeepkruid heeft de plant te danken aan het feit, dat in de wortels een stof voorkomt (saponine), welke in water gebracht een sterk schuimende oplossing geeft. Deze kan als zeep gebezigd worden. Zeepkruid wordt druk bestoven door insecten met een lange tong, zoals bepaalde hommels, sphinxen en het pistooltje. Zeepkruid kan verwisseld worden met *Vaccaria pyrami-*

data, Koekruid, een plant, die in de herfst als adventief wel eens een enkele maal op akkers in Zuid-Limburg aangetroffen wordt. Het verschil tussen beide geslachten bestaat hierin, dat de kroonbladeren van zeepkruid een tongetje vertonen onderaan het eind van de nagel, de kelk is cilindrisch en heeft geen ribben. Koekruid bezit geen tongetje en heeft een buikig opgeblazen, scherp 5-kantige kelk. Een belangrijk verschil is wel, dat zeepkruid eenjarig is en een penwortel heeft. Tenslotte draagt zeepkruid vaak gevulde bloemen, wat ook het geval is met de plant uit Benzenrade. Het verschil tussen beide planten werd verduidelijkt aan de hand van koekruid gevonden te Sweykhuisen, 1942.

Enige leden hadden enkele varensoorten meegebracht ten dele in Zuid-Limburg verzameld en verder gekweekt in de tuin, zoals Eikvaren, *Polypodium vulgare*; *Asplenium trichomanes*, Steenbreekvaren op een muurtje te Heerlen; Tongvaren, *Phyllitis scolopendrium*; *Dryopteris pheopteris*. Smalle beukvaren en tenslotte *Allosorus crispus* van een bekende vindplaats in België, waar deze soort uiterst zeldzaam is. Deze varen groeit uitsluitend op los gesteente en is in de Alpen tussen 1000—2000 m hoogte vrij algemeen.

Tenslotte werden er enkele opgaven verstrekt van herfstbloei van planten, die in het algemeen vaak een tweede bloei vertonen. Misschien is *Primula veris*, Gewone sleutelbloem op de weide van de Berghoeve op 20 Oct. wel het vermelden waard.

HET MUSEUM 50 JAAR

Herdenkingsvergadering op woensdag 12 dec. 1962.

De voorzitter heet de talrijke aanwezigen welkom, in het bijzonder de burgemeester van Maastricht, Mr. W. Baron Michiels van Kessenich, de wethouder van onderwijs, Mr. W. J. Korn, de secretaris van Maastricht, Mr. A. Minis, de leden van de gemeenteraad, Drs. J. Notermans en Drs. H. Roovers, de burgemeester van Valkenburg, de heer F. A. A. H. Breckpot en de oud-burgemeester, de heer P. Hens, de leden van de Commissie van Toezicht op het Natuurhistorisch Museum, Mej. Drs. W. van der Mijl Dekker en de heren Dr. G. W.

A. Panhuysen, Fr. Smeets en L. Grégoire, de directeur van het Bonnefantenmuseum, Prof. Dr. J. J. Timmers en Prof. Dr. J. K. A. van Boven, die hij namens de vergadering van harte gelukwens met zijn benoeming tot professor in de entomologie te Leuven.

De heren Ch. Paulussen, lid van de Commissie van Toezicht, P. Wassenberg, lid van het bestuur en Dr. R. J. H. Pâtijn, hadden bericht van verhindering gezonden.

Telegrafische gelukwensen waren binnengekomen van de oud-gouverneur van de provincie, Mr. Dr. W. G. A. van Sonsbeeck, het tweedekamerlid Mr. A. Baeten, de burgemeester van Born Mr. J. Onland, de directeur van V.V.V. te Maastricht, de heer M. van Grinsven, de heer G. Goossens (Tegeleen) en van de Culturele Raad Limburg.

Bij de aanvang van de vergadering herdenkt de voorzitter de heer Pijpers: „Er is een schaduw gekomen over dit feest. Gisteren overleed vrij onverwacht ons bestuurslid, de heer A. J. Pijpers uit Venlo. Gij kent hem allen uit zijn geschriften, waarin hij plant en dier zo voortreffelijk heeft beschreven. Zijn boek „Limburg, land van löss en mergel” spreekt meer tot U dan ik U zeggen kan. Gij ziet hem hierin wandelen en genieten van de natuur. En dat niet alleen. Hij zocht en vond overal de afstraling van de schoonheid van de Schepper. Hij heeft Gods lof verkondigd en nu heeft God zijn trouwe dienaar tot Zich geroepen.

Het Genootschap verliest in hem een goede vriend, die wij niet zullen vergeten. Uit Uw aller naam betuig ik oprecht onze deelneming aan zijn vrouw en kinderen”.

De vergadering herdenkt thans in stilte de overledene.

De voorzitter deelt mede, dat er een tentoonstelling is georganiseerd van de publicaties van degenen, die in het museum hebben gewerkt en van hen, wier publicaties in samenwerking met het museum en het genootschap zijn tot stand gekomen.

De rij van publicaties begint met die van Rector Cremers, die reeds in 1908 over de vleermuizen schreef en in 1909 over de vleermuizen van Limburg. Deze verhandeling is in feite de eerste serieuze bewerking van een groep van Nederlandse zoogdieren. Men moet de eerste publicaties van de Rector reeds zien